

Mr. sc. Ivan Kozlica

Osvrt na neke dijelove knjige Božidara Simića i Filipa Škiljana „Srbi u Cetinskoj krajini“, Srpsko narodno vijeće, VSNM Grad Zagreb i VSNM Splitsko-dalmatinske županije, Zagreb 2017.

Božidar Simić i Filip Škiljan u svojoj knjizi, između ostaloga, pišu i o žrtvama Drugoga svjetskog rata u cetinskome kraju. Na strani 45. donose podatke o broju žrtava: **„Prema nacionalnosti, 1 350 poginulih (i boraca i žrtava) bili su Srbi, a ostalih 1 876 bili su Hrvati“**. Ove podatke temelje na procjenama iz knjige Vladimira Žerjavića „Gubici stanovništva Jugoslavije u Drugom svjetskom ratu“ (Zagreb, 1989.). Prema tom njihovom izračunu, od ukupnog broja stradalih u cetinskom kraju, **više od 40% bili bi Srbi**. Ako se taj postotak usporedi s brojem udjela pravoslavnoga stanovništva na području bivše općine Sinj prije rata, koji autori donose na strani 39. i koji je iznosio **oko 14%**, ispada da je pravoslavno stanovništvo neusporedivo više stradalo od katoličkoga. No, pogledajmo je li to tako i zašto su autori koristili samo Žerjavićeve demografske procjene.

Simić i Škiljan pišu da je na cetinskom području stradalo **1 888 civila**, a da je broj poginulih partizana **1 338** (podatak uzet je iz knjige Marinka Perića „Sinj i Cetinska krajina u borbi za slobodu“, Sinj, 1974.), što sve zajedno približno odgovara Žerjavićevoj procjeni od ukupno 3 226 stradalih. Zanimljivo je da je Perić u svojoj knjizi donio popise ubijenih civila (osim onih koje su ubili partizani) gotovo za sva sela cetinskoga kraja, a koje autori nisu koristili!? Prema Perićevim podacima, na većinski pravoslavna sela otpada oko 40 ubijenih!

Pogledajmo neke činjenice. U „Cetinskim vrilima“, glasilu ogranka Matice hrvatske u Sinju, objavio sam 2009. članak pod naslovom „Ratne žrtve cetinskoga kraja 1941. – 1945.“. Rezultati u članku utemeljeni su na podacima Zemaljske komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača 1944. – 1947. i Komisije za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava Drugog svjetskog rata te spomenute knjige Marinka Perića i knjige fra Petra Bezine „Župljani župa povjerenih Franjevačkoj provinciji Presvetog otkupitelja, žrtve rata 1941. – 1945. i 1990. – 1995.“ (Split, 2003.). Utvrđeni broj ubijenih civila od strane njemačkih i talijanskih vojnika te četnika i ustaša iznosio je najmanje **1 817** osoba (što približno odgovara Žerjavićevim i Perićevim podacima). Od toga broja njemački su vojnici ubili 1 666 osoba, većinu u dva masovna pokolja, u rujnu 1943. i ožujku 1944. **Gotovo svi ubijeni (oko 99%) bili su Hrvati**. Talijanski vojnici i četnici ubili su najmanje 131 osobu i svi su bili Hrvati, a ustaše su ubili 20 osoba, većinom Hrvata! Poimenični popis žrtava stradalih u masovnim pokoljima objavljen je mojoj knjizi „Krvava Cetina“ (Zagreb, 2012.). Simić, a naročito povjesničar Škiljan, mogli su doći do gornjih, javno objavljenih izvora! Da su to vidjeli morali bi zaključiti da je od 1 888 ubijenih civila preostalo oko 70 žrtava među kojima su mogli tražiti stradale Srbe!

Kada bi broj od 1 350 poginulih ili ubijenih Srba bio točan onda bi razliku trebalo tražiti među poginulim partizanima (prema podacima Simića i Škiljana, u partizanima je bilo 1 658 Srba). No, sa sigurnošću sam u navedenom članku utvrdio da su od 919 poginulih partizana (toliko sam ih pronašao u navedenim izvorima) veliku većinu činili Hrvati pa se može tvrditi **da je podatak o 1 350 poginulih Srba sigurno netočan!** Ako

se uzme u obzir da u broju 919 nisu uključeni podatci za sela Garjak, Jasensko, Kraj, Krivodol, Maljkovo, Sušci i Vučipolje, onda se broj mogućih poginulih Srba partizana još smanjuje.

Raščlambom gornjih podataka može se zaključiti da broj ubijenih ili poginulih Srba civila i partizana ne može biti veći od 300 do 400 (ostaje za istražiti). Gornji su podatci provjerljivi i na temelju njih se može zaključiti kako su autori knjige o Srbima u cetinskom kraju iznijeli netočne, ali i zlonamjerne podatke! **Oni su broj ubijenih Srba povećali za više od tisuću, a istodobno su broj ubijenih Hrvata za toliko smanjili!** Zbog čega su to učinili i zašto nisu koristili dostupnu literaturu, dostupne popise i druge izvore, znaju samo oni, a čitatelji mogu zaključiti.

Treba spomenuti da Simić i Škiljan nisu imali potrebe spomenuti činjenicu o velikom broju ubijenih pripadnika hrvatskih oružanih snaga te civila koje su pobili partizani (u drugim djelovima knjige često uz podatke o Srbima donose podatke i o Hrvatima). Taj broj nije zanemariv u odnosu na ukupan broj poginulih i ubijenih žitelja cetinskoga kraja: **ubijeno je najmanje 1 792 pripadnika hrvatskih oružanih snaga i najmanje 297 civila koje su ubili partizani, većinom Hrvata.** Za oko 300 ubijenih Hrvata iz izvora nije bilo moguće utvrditi počinitelje ubojstva. Tako ukupan broj izgubljenih života u cetinskom kraju iznosi najmanje **5 116**, što je oko 10% ukupnog tadašnjeg stanovništva cetinskoga kraja. U tom broju nisu prikazani srpski civili koje su ubili partizani te četnici kojih je bilo u pravoslavnim selima oko Vrlike i o kojima Simić i Škiljan pišu u svojoj knjizi na str. 43. i 44. No poznato je da je njih mali broj stradao i da su većina uspjeli pobjeći u inozemstvo ili se priključiti partizanima (eventualni brojčani podaci o njima ne utječu na gornje tvrdnje o Simićevim i Škiljanovim krivotvorinama). Važno je napomenuti da srpski civili u cetinskome kraju, za razliku od hrvatskih, nisu stradali ni u jednom većem masovnom pokolju tijekom Drugoga svjetskog rata.

Zaključno: broj Srba stradalih u Drugome svjetskom ratu na području cetinskoga kraja nije 40 % ukupnog broja žrtava, kako navode autori knjige „Srbi u Cetinskoj krajini“, nego najviše 10 %, što je manje od njihovoga tadašnjeg udjela u stanovništvu!

I još nešto. Na str. 68. – 70. autori pišu o međunacionalnim odnosima između Hrvata i Srba. Kažu da su odnosi u mješovitim selima „bili na visokom stupnju tolerancije i uvažavanja“. Prema njihovom tekstu dalo bi se zaključiti kako su te odnose „zamutili“ Hrvati kada su 1894. u Vrlici otvorili *Hrvatsku čitaonicu*, zbog čega je došlo do sukoba! U razgovoru za „Slobodnu Dalmaciju“ 14. listopada 2017. Božidar Simić je izjavio da su dobri međusobni odnosi „uzlet“ doživjeli u drugoj polovici devetnaestoga stoljeća. Za pogoršanje tih odnosa opet su krivi Hrvati, na početku Prvoga svjetskog rata uništavali su srpsku imovinu te zatvarali Srbe bez razloga. Sa stavovima autora u pogovoru se suglasio i recenzent dr. sc. Dragan Markovina. On tvrdi kako je „višestoljetni normalni suživot“ nestao u dvadesetom stoljeću „kada su započeli i dovršeni svi ratni procesi, nerazumijevanja i politička previranja koji su doveli do rapidne demografske devastacije srpskog stanovništva u tim krajevima“. No, istina je sasvim drugačija. Loši odnosi između katolika i pravoslavaca nastupili su upravo sredinom devetnaestoga stoljeća prodorom velikosrpskih ideja u prostor Dalmacije. O tome su Simić i Škiljan mogli više saznati u mojoj knjizi „Vrličko pitanje – Vrlika u žrvnju velikosrpske politike“ (Vrlika, 2015.) te u drugoj dostupnoj literaturi. Mogli su vidjeti

kakva je u „zamućivanju“ odnosa bila uloga pravoslavnog svećenstva i manastira, srpskih lokalnih vođa, što je istina o crkvi Svetog Spasa, Hrvatskoj čitaonici, grkokatolicima i dr.

Na kraju je važno pripomeuti kako su autori, očito namjerno, izbjegli koristiti brojnu dostupnu građu s temama iz cetinskoga kraja, objavljenu u posljednjih tridesetak godina, zbog čega su učinili niz propusta. Mnoštvo je tu knjiga te dva važna časopisa, „Cetinska vrila“ i „Triljski most“, ali i druge edicije. No zato su se poslužili nekim izvorima koji su u Hrvatskoj odavna prepoznati kao zlonamjerni pamfleti, o čemu će, nadam se, riječ kazati drugi kritičari. Da su koristili sve dostupne izvore i izbjegli selektivni izbor, sigurno bi pokvarili svoj glavni cilj: da im knjiga ima značaj „svojevrzne kućne Biblije, kako onima koji su ostali tako i onima koji su otišli“.